

In de broedtijd op Helgoland

Frauke Schonart

De klippen aan de westkust van Helgoland. Juli, 1975.
Foto: Th. Clemens.

Het is verbazingwekkend dat er ondanks talloze verstoringen er op het eiland Helgoland en de op de daar ten oosten van gelegen Helgoländer Düne toch een relatief groot aantal vogels broeden.

Het broedseizoen van de vogels valt samen

met het toeristenseizoen. Hotels en pensions zijn dan steeds met zo'n 2800 kuurgasten bezet. Dagelijks reizen met de grote schepen voor badgasten tot 8000 daggasten vanuit Hamburg, Bremerhaven, Cuxhaven, Wilhelmshaven, Bremen en enkele eilanden naar Helgoland. Daarbij komen dan nog een aantal gasten die per vliegtuig reizen.

Het eiland bestaat uit gemiddeld 40 meter hoge, bonte zandsteenrotsen. De onbebouwde gedeelten zijn spaarzaam begroeid, op slechts enkele plaatsen bevindt zich spaarzame struikbegroeiing. Alleen in de 'vangtuin' van het Inselstation Helgoland van het Institut für Vogelforschung 'Vogelwarte Helgoland' is een dichte begroeiing van struiken en bomen, welke vooral gedurende de herfst- en voorjaarstrek een belangrijke functie vervult als voedsel- en rustplaats. Hier werden in oude bomtrechters zoetwaterplasjes aangelegd om de vogelsoorten die afhankelijk zijn van zoet water ook aan drinkwater te helpen.

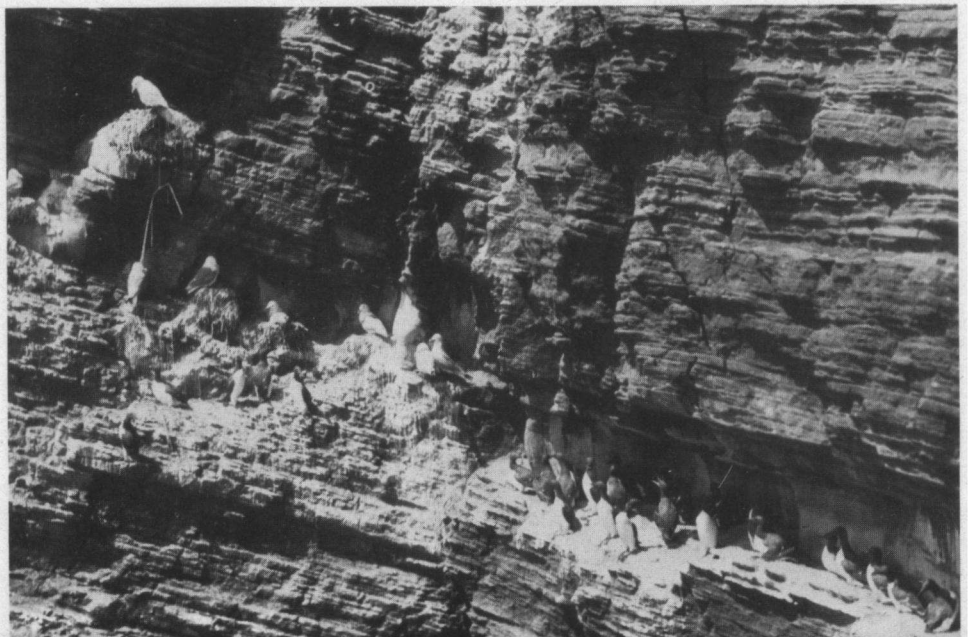
In het westen van het eiland is het enige beschermde gebied voor broedvogels gelegen, het 'Naturschutzgebiet Lummenfelsen Helgoland'. Duitslands enige zeevogelrotsen.

De Helgoländer Duinen, waarvan het zand op een krijtrots-plateau is gelegen, zijn met typische strandplanten en zandgrassen begroeid. Twee plasjes bieden drinkwater en door een wat uitgebreidere plantenbegroeiing ook voedsel, beschutting en broedgelegenheid voor enkele vogelsoorten.

De samenstelling van de op Helgoland broe-

Broedende Zeekoeten en Drieteenmeeuwen in het Natuurreserveaat 'Lummenfelsen Helgoland'.

Foto: dr. G. Vauk.

Broedvogeloverzicht Helgoland

Soort	Aantal broedparen		Plaatsaanduiding	Opmerkingen
	1975	1976		
Noordse Stormvogel	3	5	Lummenfelsen/Westklippen	Sedert 1969 elk jaar 1-3 paren op de Lummenfelsen.
Bergeend	—	1	duinen	Sedert 1953 regelmatige broedvogel.
Waterhoen	6	3-4	duinen/dijken	Sedert 1972 broedvogel in de duinen.
Scholekster	2 12-15	2 7-10	eiland duinen	Ofschoon deze soort aan de mensen gewend is en sedert regelmatig broedt, beïnvloeden storingen de broedsuccessen.
Bontbekplevier	ca 15 ca 20	ca 10 ca 15	eiland duinen	Ook deze soort vestigde zich hier na 1945 en broedt sedertdien regelmatig. Broedsucces: zie Scholekster.
Zilvermeeuw	39	53 1	eiland/Westklippen duinen	Regulering is noodzakelijk wegens storende invloed voor vele broedvogelsoorten.
Drieteenmeeuw	1076 2	1250 1300	Westklippen Noordklippen	Het aantal broedparen neemt elk jaar toe.
Alk	1	2	Lummenfelsen/Westklippen	Eén paar tot 1958, dan weer één paar in 1975.
Zeekoet	ca 800 ca 850	ca 950 ca 1000	Lummenfelsen Westklippen	—
Turkse Tortel	1	—	Vangtuin Vogelwarte	Balts, copulatie, onafgemaakte nestbouw.
Veldleeuwerik	7-10 25-30	ca 10 ca 30	eiland/Oberland duinen	—
Huiszwaluw	4 +2 +2	3-4 — —	eiland/Oberland Mittelland/klippen Unterland/bebouwde kom	—
Gele Kwikstaart	1	1-2	eiland/Unterland- NO-terrein	Twee bijna vliegvlugge jongen werden in 1975 geringd. Het ♂ van dit broedpaar behoorde tot de Engelse vorm <i>M.fl. flavissima</i> , die vóór 1945 regelmatig op Helgoland broedde.
Witte Kwikstaart	7-9 3	7-9 —	eiland duinen	—
Rouwkwikstaart	1	—	eiland/Westklippen	Volwassen ex. met voer waargenomen. Gemengde paren met Witte Kwikstaart komen voor.
Graspleper	23-27 25-30	30-35 ca 30	eiland duinen	—
Heggemus	—	1	Vangtuin Vogelwarte	—
Mereel	3-4 17	4 —	eiland duinen	—
Keep	1	—	Vangtuin Vogelwarte	Een jong ♂ afkomstig van een legsel van 4 eieren, rest van eieren was schier. Broedpogingen reeds in 1966.
Frater	22-25	10-13	duinen	—
Huismus	ca 200 ca 250	ca 250 ca 300 ca 15	eiland eiland duinen	In 1975 werden meer dan 500 jonge vogels geringd.
Spreeuw	ca 15	15-20	eiland/bebouwde kom/klippen	—

dende vogelsoorten wijzigt zich elk jaar. Deze is afhankelijk van klimatologische en weersomstandigheden, van de intensiteit en wijze van bejaging in het verleden en tegenwoordig en van de beschermingsmaatregelen.

De aandacht moet gevestigd worden op het boek 'Die Vögel Helgolands' (zie voor recensie 'Het Vogeljaar' 20: 257) van dr. Gottfried Vauk, die sedert ruim 20 jaren het eilandstation van het instituut leidt. Dit boek vermeldt alle tot op heden zeker waargenomen vogelsoorten op Helgoland en hun status. Het boek beschrijft verder de geschiedenis

en het werk van de Vogelwarte op Helgoland (Vauk 1972, Verlag Paul Parey, Hamburg & Berlin).

Hierbij wordt een recente opgave gepubliceerd van de broedvogels op het eiland in 1975-'76. In deze lijst zijn alleen die soorten opgenomen, die werkelijk in dit jaar daar hebben gebroed of duidelijk een broedpoging hebben ondernomen hetgeen uit het gedrag bleek of waarvan uitgebroede jongen werden waargenomen.

Zie ook: Vauk, G. (1975): Helgoland: hoeksteen van het internationale waddengebied. Waddenbulletin 10 (6) : 181-185.

- Frauke Schonart, Inselstation Helgoland des Instituts für Vogelforschung, 'Vogelwarte Helgoland', Postfach 1220, 2192 Helgoland, Duitse Bondsrepubliek.

Veldmuiscensus

Veel soorten vogels eten Veldmuizen. Zij zijn vooral te vinden onder de stootvogels, de uilen en de reigers, maar ook bepaalde zangvogels (kraaien, klauwieren) en meeuwen versmaden een Veldmuis niet. Binnen de eerstgenoemde groepen zijn een aantal soorten, waarvan de Torenvalk, Ransuil en Blauwe Reiger het meest algemeen zijn, die bij hun voedselvoorziening zo gericht zijn op die Veldmuis, dat ze in een jaar meer of minder jongen grootbrengen afhankelijk van de aantallen van dit zoogdier.

De Veldmuis komt in het gehele land voor, speciaal in de cultuurgebieden, en daarvan met name op de graslanden, dijken en bermen. Bekend is dat de veldmuisstand van jaar tot jaar sterk kan schommelen en velen, o.a. Van Wijngaarden (1957), hebben er op gewezen dat er een periodiciteit in deze fluctuaties aanwezig is. Meestal is er eens in de drie jaar sprake van een plek in de dichtheid, hoewel diverse factoren waaronder het weer deze top een jaar kan vervroegen of verlaten. Vroeger bereikte de veldmuisstand veelvuldig zulke hoge dichtheden dat er sprake was van een plaag, tegenwoordig komt dit nog maar in zeer weinig gebieden voor. De topdichtheden worden gewoonlijk over grote oppervlakten, vaak in geheel Nederland, in het zelfde jaar bereikt, hoewel ze niet overal en in elk jaar even hoog zijn. Voor de interpretatie van populatiegegevens van veldmuiseters zou het zeer nuttig zijn om de beschikking te hebben over relatieve cijfers van de veldmuisstand, al zouden het maar zeer globale cijfers zijn. In het verleden zijn hier en daar gegevens over de veldmuisfluctuaties verzameld, zowel in het veld als van het archieven, en ook nu gebeurt dit nog wel op zeer beperkte schaal. Hetgeen echter ontbreekt zijn vergelijkbare cijfers van recente schommelingen. Om dit voor de toekomst te ondervangen zien wij geen andere mogelijkheid dan het opzetten van een veldmuiscensus. Wij denken dat een kleinschalig vangproject, uitgevoerd op een aantal plaatsen verspreid over het land, voldoende zal opleveren. Met de term 'kleinschalig' bedoelen wij het drie maal per jaar

met een honderdtal vallen gedurende één dag vangen in vaste graslandgebieden (door de medewerker zelf te bepalen). Er zal dus niet veel tijd mee gemoeid zijn.

Onze vraag is of er mensen zijn die hieraan willen meedoen omdat ze als 'vogel- of zoogdierman' geïnteresseerd zijn in de resultaten, of omdat ze door hun werk, terreinbeheerder, agrariër, belang hebben bij het kennen van de veldmuisstand in hun terrein, of omdat ze het gewoon leuk vinden en het belang van zo'n census inzien. Geïnteresseerden kunnen contact met ons opnemen. Er wordt gezocht naar mogelijkheden om de medewerkers van muizevallen te voorzien, zodat er geen financieel beletsel behoef te zijn om mee te werken. Verder zouden we, ter aanvulling van de spaarzame gegevens van de afgelopen jaren, graag contact hebben met personen die weten dat er in bepaalde jaren sprake was van veldmuispijken. Ten slotte zouden wij graag vernemen of er iemand is, die voor een bepaald onderzoek, belangstelling heeft voor de gevangen individuen.

Indien er voldoende mensen zijn die mee willen werken, en dat behoeven er niet eens zo veel te zijn, als ze maar redelijk over het land verdeeld zijn, zouden wij graag eind 1977 starten.

- A. Blok, D. A. Jonkers & J. B. Buker, Willem Molhof 9, 1065-AH-Amsterdam.

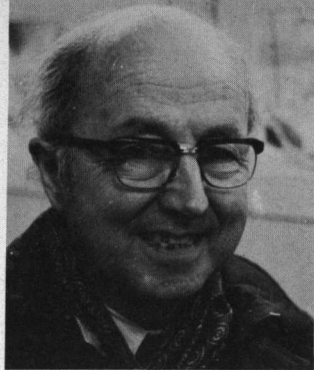
LITTERATUUR:

Wijngaarden, A. van (1957): De periodiciteit in de populatiemaxima van de Veldmuis, *Microtus arvalis* Pallas, in Nederland, 1806—1957. - Vakblad voor Biologen 37 : 1-8.

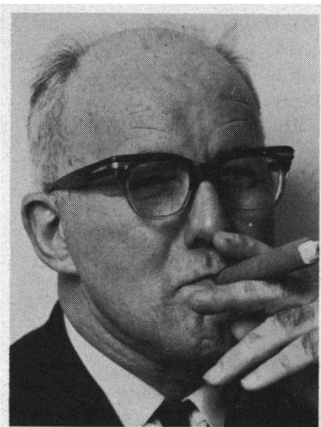
Pimpelmees broedt Glanskoppen uit

Bij de controle van nestkastjes op 'Schaep en Burgh' te 's-Graveland troffen wij op 5 juni 1977 in een super selectief nestkastje een nest met jonge mezen aan, bestaande uit 7 jonge Pimpelmezen en 2 jonge Glanskoppen. In dit kastje broedt jaarlijks een paartje Glanskop. Kennelijk zijn deze vogels na het leggen van het 2e ei door Pimpelmezen verjaagd, die de twee eitjes mee hebben uitgebroed.

- P. J. de Jong & Jan L. Bos, Parallelweg 9, Bussum.

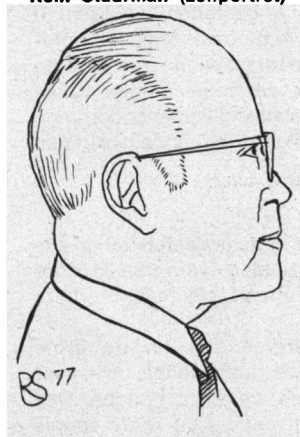

Marius Kolvoort

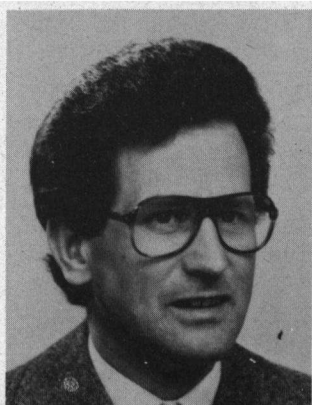

Dr. Fop. I. Brouwer

Rein Stuurman (zelfportret)

M. Roos

BIJ DE 25STE JAARGANG VAN HET VOGELJAAR

Nog steeds stromen de felicitaties ter gelegenheid van de door ons bereikte 25ste jaargang binnen, zowel van organisaties, instanties als van 'zo maar enthousiaste' abonnees. Hartelijk dank voor al uw vriendelijke reacties. We willen wederom enkele bij onze lezers bekende personen aan het woord laten!

In mijn jonge jaren moest ik me bij mijn vogelstudie behelpen met nog zeer beperkte literatuur, zoals 'Het Vogelboekje' van Thijssen en 'Het Vogelboek' van Kerst Zwart, aangevuld met artikelen in de eerste jaargangen van De Levende Natuur. Later kon ik, dank zij een erfenis van mijn grootmoeder, groot 5 gulden, me 'Het Vogeljaar' 2e druk van Thijssen aanschaffen, dat ik enige malen verslonden heb. Wel een verschil met deze tijd, waarin we overstromd worden met vogelboeken, het ene nog mooier dan het andere. Voor een beginnend vogelaar, maar ook voor de gevorderde ornitholoog, wordt het moeilijk hieruit een keuze te doen die aan zijn eisen voldoet.

Daarom verheug ik me over het bestaan van ons tijdschrift 'Het Vogeljaar', dat zowel aan de amateur-vogelaar als aan de wetenschappelijk gerichte ornitholoog een schat van goed leesbare literatuur biedt over het rijke vogelleven. Het verbaast me dan ook steeds weer, hoe vaak ik op excursies in vogels geïnteresseerde mensen ontmoet die nog niet op 'Het Vogeljaar' geabonneerd zijn. Zij missen héél wat!

Marius Kolvoort

'Het Vogeljaar' is een tijdschrift van 'grote klasse', waaruit ik reeds gedurende 25 jaren, om de twee maanden, veel gegevens heb geput. Alle jaargangen staan gebonden in mijn bibliotheek en ik raadpleeg ze regelmatig! De redactie zou ruimer armslag krijgen en de lezers nog meer kunnen bieden, wanneer ons blad elke maand zou kunnen verschijnen.

Daartoe zijn 1000 nieuwe abonnees nodig. Laat iedereen, die het blad reeds ontvangt, nu eens zijn best doen om een nieuwe abonnee te winnen. Het blad verdient het!!

Dr. Fop. I. Brouwer

Het Vogeljaar vind ik een goed tijdschrift. Het geeft informatie aan verschillende categorieën van vogelliefhebbers. De echte 'vogelmensen' die letterlijk door dik en dun gaan voor hun waarnemingen, tellingen, speuren en ontdekken, vinden er veel in dat hun kennis vergroot en hun ambitie aanspoort. Maar ook de grote groep van minder 'bezeten' vogelaars, zelfs die welke zich voornamelijk bepalen tot het voerplankje en de vogels in de tuin, vinden veel in dit tijdschrift dat interessant voor hen is. Zonder schema's, grafieken, lijsten e.d. die hen zouden kunnen afschrikken. Jammer alleen dat zo velen van hen nog geen abonnee zijn. Zowel voor hen als voor dit tijdschrift. Met een grotere oplage krijgt het meer mogelijkheden, wat de omvang, de inhoud en zo meer aangaat.

Rein Stuurman

U kunt van 'Het Vogeljaar' zeggen wat u wilt, maar niet.

- dat het onprettig leesbaar is,
- dat het onvoldoende geïllustreerd is,
- dat de artikelkeuze niet gevarieerd genoeg is óf
- dat het onzorgvuldig samengesteld is,
- dat het te duur is!

Wat u wél kunt zeggen is, dat het maar 6x per jaar verschijnt en dat is weinig, voor zo'n goed blad véél te weinig!

M. Roos